

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 maja 2016 roku

Sąd Okręgowy w Kaliszu I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Ewa Głowacka-Andler

Protokolant: st. sekr. sądowy Magdalena Waszak

po rozpoznaniu w dniu 17 maja 2016 roku w Kaliszu

sprawy z powództwa M. F.

przeciwko Skarb Państwa - Starosta (...)

o zapłatę

I. Oddała powództwo.

II. Nie obciąża powódki kosztami procesu.

SSO Ewa Głowacka – Andler

UZASADNIENIE

Powódka M. F. pozwem złożonym dnia 7 lipca 2015 r. do Sądu Okręgowego w Kaliszu wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...), reprezentowanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa kwoty 475.392 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za bezprawne przejęcie przez Skarb Państwa i zbycie nieruchomości, które w latach 1939- 1945 r. znajdowały się w obrębie wsi O. (pow. (...), woj. (...)), zapisanych w dotychczasowej księdze wieczystej:

1. Kw. (...) wykaz (...) – dc. Kw nr (...) o powierzchni 6,50,20 ha,
2. Kw. (...) wykaz (...) – dc. Kw nr (...), o powierzchni 1,48,70 ha,
3. Kw. (...) wykaz (...) – dc. Kw nr (...), o powierzchni 1,92,80 ha,

stanowiących wówczas własność A. i G. M. (1), a których ona jest spadkobierczynią. Nadto powódka domagała się zasądzenia od pozwanego na jej rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powódka podniosła, iż nie było żadnych podstaw do przejęcia przez Skarb Państwa należących do małżonków G. i A. M. gruntów rolnych znajdujących się w obrębie wsi O. o łącznej powierzchni 9,917 ha, na mocy art. 2 ust. 1 lit b) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, bowiem jej poprzednicy prawni byli obywatelami polskimi. Zatem doszło do bezprawnego przejęcia przez Skarb Państwa wskazanego w pozwie mienia i jego zbycia w 1984 r. na rzecz B. M.. Powódka podała, iż jest spadkobierczynią G. M. (1), która niewątpliwie poniosła szkodę w wyniku niezgodnej z literą prawa ingerencji organów władzy państwowej w samą istotę jej prawa własności oraz w skutek rozporządzenia należącym do niej mieniem przez Skarb Państwa.

W odpowiedzi na pozew z dnia 6 października 2015 r. (karta 126) pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa kosztów postępowania i na rzecz Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew pozwany zakwestionował powództwo jako przedawnione, a w dalszej kolejności jako nieudowodnione. Twierdzenia powódki dotyczące wysokości szkody w jego ocenie nie zasługują na uwzględnienie, a wskazana wysokość odszkodowania nie może wynikać z operacji arytmetycznej polegającej na pomnożeniu powierzchni gospodarstwa i średniej ceny gruntów, a to z tego względu, że grunty wchodzące w skład gospodarstwa jej dziadków miały zróżnicowany charakter, były to również lasy i nieużytki. Poza tym powódka nie jedynym spadkobiercą majątku po A. i G. małżonkach M. i może dochodzić tylko części odszkodowania. Pozwany podniósł, iż powódka dotychczas nie wykazała tytułu własności do nieruchomości objętej postępowaniem w 1948 r., danych geodezyjnych nieruchomości i innych informacji pozwalających na precyzyjne oszacowanie odszkodowania. Pozwany zakwestionował wskazaną w pozwie początkową datę naliczenia odsetek ustawowych, gdyż odsetki od ewentualnie zasądzonej kwoty odszkodowania winny być orzeczone dopiero od daty wydania wyroku.

Pismem procesowym z dnia 1 grudnia 2015 r. (karta 158) powódka wskazała, że powstanie szkody wywodzi z faktu sprzedaży w dniu 19 grudnia 1984 r. przez Skarb Państwa przejętych w 1948 r. nieruchomości. Wówczas obowiązywał art. 417 k.c., który przewidywał odpowiedzialność deliktową Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności. Natomiast dla stwierdzenia bezprawności powyższego aktu sprzedaży niezbędnym jest ustalenie, że przejęcie przez Skarb Państwa objętych niniejszym postępowaniem nieruchomości nastąpiło w sposób niezgodny z dyspozycją art. 2 ust. 1 lit b) dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, przez co własność w/w nieruchomości nigdy nie przeszła na rzecz Skarbu Państwa. Powódka nadto podała, że uwarunkowania polityczne i społeczne panujące w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, które determinowały pracę organów administracji i sądów, wykluczały możliwość dochodzenia przez nią i jej poprzedników prawnych roszczeń związanych z bezprawnym przejęciem i zbyciem objętych postępowaniem nieruchomości. W związku z trwającym do dnia 4 czerwca 1989 r., względnie do 31 grudnia 1989 r. stanem zawieszenia wykonywania wymiaru sprawiedliwości jej poprzednicy prawni nie mieli możliwość skutecznej obrony swoich praw, a więc należy przyjąć, iż bieg przedawnienia roszczeń odszkodowawczych w niniejszej sprawie rozpoczął się w w/w momencie. Nadto powódka domagała się ocenienia na gruncie art. 5 k.c. podniesionego przez stronę pozwaną zarzutu przedawnienia roszczeń.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W latach 1939- 1945 w obrębie wsi O. znajdowało się gospodarstwo rolne, które obejmowało nieruchomości zapisane w księdze wieczystej:

- Kw. (...) wykaz (...) – dc Kw. (...) o powierzchni 6,50,20 ha, składające się z zabudowań i roli,
- Kw. (...) wykaz (...) – dc Kw. (...), o powierzchni 1,48,70 ha, składające się z roli,
- Kw. (...) wykaz (...) – dc Kw (...), o powierzchni 1,92,80 ha,

a które stanowiło własność G. M. (2) z domu H., babci powódki. G. M. (1) wpisano ją jako właścicielkę w księgach wieczystych w dniu 4 marca 1938 r.

Dowód: zeznania powódki – do 00:15:03 do 00:17:15 nagrania z rozprawy k. 174, od 00:02:43 do 00:03:50 nagrania z rozprawy k. 208, zaświadczenie Starosty (...) z dnia 29.03.1999 r. – k. 23, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. 2 dc Kw (...) - k. 25, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. 8 dc Kw (...) – k. 26, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...) dc Kw. (...) – k. 27, dokumenty – koperta k. 150.

G. M. (1) i jej mąż A. M., dziadkowie powódki, byli obywatelami polskimi narodowości polskiej, wyznania ewangelickiego. G. i A. M. nie zrzekli się swojego polskiego obywatelstwa ani nigdy go nie zmienili na inne. W dniu 11 września 1939 r. w O. zmarł A. M.. Po jego śmierci gospodarstwo prowadziła G. M. (1), pod której opieką znajdowała się czwórka dzieci, w wśród nich najstarszy syn E. M. (1) – ojciec powódki. E. M. (1) był obywatelem Polski, brał udział w kampanii wrześniowej w 1939 r. W książeczce wojskowej E. M. (1) wydanej przed drugą wojną światową wskazano, że jest on narodowości polskiej, a jego językiem macierzystym jest język polski. Rozkazem Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 1948 r. E. M. (1) został przeniesiony do rezerw Wojska Polskiego z dniem 7 stycznia 1950 r.

Dowód: zeznania powódki – do 00:22:22 do 00:28:17 nagrania z rozprawy k. 174, od 00:02:43 do 00:04:54, od 00:08:26 do 00:10:01, od 00:17:26 do 00:20:47 nagrania z rozprawy k. 208, książeczka wojskowa E. M. (1) – k. 32- 52.

Po powrocie z wojny do domu w 1947 r. E. M. (1) w należących do jego rodziców gospodarstwie rolnym położonym na terenie powiatu (...) zastał już obcą rodzinę. E. M. (1) ożenił się z L. M. z sąsiedztwa i zamieszkał na jej gospodarstwie rolnym. Rodzice powódki po wojnie czuli się prześladowani i zastraszeni.

Dowód: zeznania powódki – od 00:32:53 do 00:36:01 nagrania z rozprawy k. 174, od 00:02:43 do 00:03:50, od 00:08:26 do 00:10:01, od 00:18:03 do 00:25:15 nagrania z rozprawy k. 208, zeznania M. K. (1) przesłuchanej w miejsce strony pozwanej – od 01:03:16 do 01:04:51 nagrania z rozprawy k. 208.

Od poprzedników prawnych powódki – małżonków A. M. i G. M. (1) – na mocy art. 2 ust. 1 lit. b Dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. z 1945 r., Nr 10, poz. 51), przejęto grunty rolne, zabudowane, znajdujące się w obrębie wsi O. o łącznej powierzchni 9,917 ha. Przedmiotowe gospodarstwo rolne przeszło na własność Skarbu Państwa jako ponemieckie na podstawie przepisów o przeprowadzeniu reformy rolnej. Postawą nabycia własności przedmiotowych nieruchomości ziemskich przez Skarb Państwa był wpis w księdze wieczystej dokonany na podstawie trzech zaświadczeń Starosty Powiatowego (...) z dnia 5 sierpnia 1948 r. wydanych na podstawie art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 8 sierpnia 1946 r. o wpisywaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej (Dz.U. R.P. Nr 39, poz. 233) i na zasadzie przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 30 kwietnia 1947 r. (Dz.U. R.P. Nr 41, poz. 200).

Dowód: zaświadczenie Starosty (...) z dnia 29.03.1999 r. – k. 23, zaświadczenie z dnia 5.08.1948 r. – k. 28, 29, 30.

Wydział (...)Starostwa Powiatowego w K. w zbiorze dokumentów nie posiada żadnych dokumentów dotyczących przejęcia na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości leżących we wsi O., a będących własnością A. i G. małżonków M..

Dowód: pismo Starostwa Powiatowego w K. z dnia 4.12.2016 r. – k. 176.

Po upływie dwóch lat od przejęcia przedmiotowych nieruchomości na cele reformy rolnej, Urząd (...) w K. w dniu 28 grudnia 1950 r. złożył wniosek o pozbawienie E. M. (1), L. M. i M. M. (2) (obecnie F.) obywatelstwa, który to wniosek, na skutek zwrócenia się strony z żądaniem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, Sąd Powiatowy w K., postanowieniem z dnia 13 kwietnia 1951 r., sygn. akt Ko 245/51, oddalił.

Dowód: postanowienie Sądu Powiatowego w K. z dnia 13.04.1951 r. – k. 53.

W czasie składania wyżej wymienionego wniosku matka powódki L. M. była właścicielką nieruchomości rolnej położonej w R., działka nr (...), o powierzchni 1,39 ha, dla której aktualnie prowadzona jest przez Sąd Rejonowy w Ostrzeszowie księga wieczysta o nr (...).

Dowód: kopia zaświadczenia wydanego przez Biuro Notarialne z dnia 27.12.1989 r. – k. 54, odpis księgi wieczystej Kw nr (...) – k. 55.

W dniu 19 grudnia 1984 r. działający w imieniu Skarbu Państwa przedstawiciel Banku (...) dokonał sprzedaży nieruchomości położonych w O., to jest działki nr (...), o obszarze 0,55,00 ha zapisanej w księdze wieczystej Kw nr (...), działki (...), o obszarze 0,13,00 ha zapisanej w księdze wieczystej Kw nr (...) i działki lasu o nr (...), o obszarze 0,50,00 ha wpisanej w księdze wieczystej O. wykaz (...) na rzecz B. M., pozostające w ustawowej wspólności majątkowej z mężem S. M.. B. M. wniosła o odłączenie z księgi wieczystej O. wykaz (...) działki nr (...) i przyłączenie tej działki do księgi wieczystej Kw nr (...). W dniu 19 grudnia 1984 r. dokonano wpisu w tych księgach wieczystych prawa własności na rzecz B. M. i jej męża S. M..

Dowód: częściowo zeznania powódki – od 00:30:30 do 00:32:53 nagrania z rozprawy k. 174, od 00:02:43 do 00:03:50 nagrania z rozprawy k. 208, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...) dc. Kw (...) - k. 25, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...) dc. Kw (...) – k. 26, wypis aktu notarialnego – k. 80- 82.

Po migracji dawnych ksiąg wieczystych O. wyk. (...) dc. Kw. nr (...), O. wyk.(...) dc. Kw. nr (...), O. wyk. (...) dc. (...) do centralnej bazy ksiąg wieczystych powstały odpowiednio księgi wieczyste nr Kw. nr (...), Kw. nr (...), nr (...). W tych księgach jako właściciel widnieje D. M., córka S. i B., a podstawą wpisu była umowa darowizny z dnia 31 października 1996 r. W księdze nr (...) doszło do zmiany nazwiska D. M. na C. w związku ze zmianą nazwiska w następstwie zawarcia związku małżeńskiego. Nieruchomość, dla której prowadzono księgę wieczystą O. wyk. (...) dc. (...), której właścicielką jest D. C. nie była przedmiotem umowy sprzedaży z dnia 19 grudnia 1984 r. Nie jest znana podstawa przejścia własności nieruchomości zapisanej w dawnej księdze wieczystej O. wyk. (...) dc. (...) ze Skarbu Państwa na rodziców obecnej właścicielki.

Dowód: poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...) dc. Kw (...) - k. 25, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...) dc. Kw (...) – k. 26, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...) dc. Kw. (...) – k. 27, wydruk treści księgi wieczystej nr (...) – k. 66- 72, wydruk treści księgi wieczystej nr (...) – k. 73 - 78, wydruk treści księgi wieczystej nr (...) - k. 56- 65, wypis aktu notarialnego – k. 80- 82.

Obszar nieruchomości zapisanej w księdze wieczystej nr (...) wynosi 1,05,00 ha, natomiast obszar nieruchomości zapisanej w dawnej księdze wieczystej O. wyk. (...) dc. Kw Nr (...) zgodnie z częściowym odpisem z dnia 13 grudnia 1990 r. wynosił 6,50,20 ha. Podobnie obszar nieruchomości zapisanej w Kw Nr (...) wynosi 0,13,00 ha, natomiast obszar nieruchomości zapisanej w dawnej księdze wieczystej O. wyk. (...) dc. Kw Nr (...) – zgodnie z częściowym odpisem z dnia 13 grudnia 1990 r. wynosił 1,48,70 ha. Również obszar nieruchomości zapisanej w księdze wieczystej (...) wynosi 1,0559 ha, natomiast obszar nieruchomości zapisanej w dawnej księdze wieczystej O. wykaz (...) – dc. Kw (...), zgodnie z częściowym odpisem z dnia 13 grudnia 1990 r. wynosił 1,92,80 ha. Pozostałe działki, które należały do poprzedników prawnych powódki, a nie objęte wyżej wymienionymi księgami wieczystymi, a przejęte przez Skarb Państwa zostały trwale rozdysponowane. Na dzień 27 października 1998 r. należały do C. i M. K. (2), Gminy i Miasta O., D. M., C. J..

Dowód: zeznania M. K. (1) przesłuchanej w miejsce strony pozwanej – od 01:01:21 do 01:02:04 nagrania z rozprawy k. 208, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...) dc. Kw (...) - k. 25, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...)dc. Kw (...) – k. 26, poświadczony częściowo odpis księgi wieczystej – O. wyk. (...) dc. Kw. (...) – k. 27, wydruk treści księgi wieczystej nr (...) – k. 66- 72, wydruk treści księgi wieczystej nr (...) – k. 73- 78, wydruk treści księgi wieczystej nr (...) - k. 56- 65, dokumenty – koperta k. 155.

W 1989 r. ojciec powódki E. M. (1) miał 76 lat, a ona 49 lat. W 1990 r. ojciec powódki wystąpił do Urzędu Miasta w O. z wnioskiem o udostępnienie dokumentów, które uprawniałyby go do otrzymania odszkodowania. Nadto zwrócił się z wnioskiem do Sądu o wydanie odpisów ksiąg wieczystych nieruchomości należących do jego rodziców. W 1990 r. ojciec powódki dysponował owymi odpisami ksiąg wieczystych, nie podjął żadnych starań o odzyskanie nieruchomości, bo oczekiwał na ustawę reprivatyzacyjną.

Dowód: zeznania powódki – od 00:24:53 do 00:28:17 nagrania z rozprawy k. 174, 00:10:01 do 00:11:37, od 00:34:29 do 00:37:42, od 00:46:36 do 00:52:22 nagrania z rozprawy k. 208.

W 1993 r. nieruchomości powódki została pozbawiona drogi dojazdowej. W ocenie powódki było to następstwem nieuzasadnionego działania Urzędu Miasta i Gminy w O.. Od tego czasu trwają w tej sprawie postępowania administracyjne, w których powódka jest stroną. Obecnie sprawa jest na etapie odwołania od decyzji do sądu administracyjnego.

Dowód: zeznania powódki – od 00:42:52 do 00:46:36 nagrania z rozprawy k. 208.

W 1995 r. powódka odebrała telefon, w którym poinformowano ją, że jak zacznie stracić się o zwrot działek położonych w O. to zostanie pozbawiona pracy. Powódka była wówczas pracownicą Urzędu Miasta i Gminy O. na stanowisku kierownik Kinoteatru w O.. Powódka straciła pracę w 1996 r., a jako powód zwolnienia jej podano nie wywiązywanie się z obowiązków. Powódka odwołała się od tej decyzji do Sądu Pracy. Strony porozumiały się i stosunek pracy z powódką został rozwiązany za porozumieniem stron.

Dowód: zeznania powódki – od 00:25:15 do 00:27:40, od 00:42:52 do 00:46:36 nagrania z rozprawy k. 208, zeznania świadka D. F. – od 00:17:51 do 00:21:50 nagrania z rozprawy - k. 184.

Pismem z dnia 1 lipca 1997 r. E. M. (1), syn G. i A. M., a zarazem ojciec powódki, zwrócił się z wnioskiem do Urzędu Rejonowego w O. Oddział Geodezji i (...) Gruntami o zwrot zabranego na własność przez Skarb Państwa gospodarstwa rolnego, objętego księgami wieczystymi Kw. (...) wykaz (...) – dc Kw. (...) , Kw. (...) wykaz (...) – dc Kw. (...), Kw. (...) wykaz (...) – dc Kw (...). Urząd po przeprowadzeniu dochodzenia i zbadaniu ksiąg wieczystych udzielił wyjaśnień E. M. (1) pismem z dnia 21 października 1997 r. W odpowiedzi z dnia 21 października 1997 r., w sprawie GG. (...) wskazał mu, że podstawą przejęcia na własność Skarbu Państwa gospodarstwa rolnego jego rodziców były zaświadczenia Starosty Powiatowego w K. z dnia 5 sierpnia 1948 r. Przejęte nieruchomości zostały trwale rozdysponowane. Przepisy kodeksu postępowania administracyjnego dotyczące zaświadczeń nie znają pojęcia „anulowania” wcześniej wydanego zaświadczenia. Nie można wydać w oparciu o przepisy kodeksu postępowania administracyjnego zaświadczeń stwierdzających, że przedmiotowe nieruchomości nie podlegały przejęciu na rzecz Skarbu Państwa, ale wnioskujący może dochodzić swoich roszczeń na drodze sądowej.

Dowód: zeznania M. K. (1) przesłuchanej w miejsce strony pozwanej – od 00:54:57 do 01:01:21 nagrania z rozprawy k. 208, dokumenty – koperta k. 155, pismo E. M. (1) i odpowiedź Urzędu Rejonowego w O. – koperta k. 203.

Pismem z dnia 24 września 1998 r. powódka zwróciła się do ówczesnego prezesa rady Ministrów J. B. z prośbą o udzielenie pomocy prawnej w sprawie zwrotu zabranego na własność przez Skarb Państwa gospodarstwa rolnego w 1948 r. Pismem z dnia 5 października 1998 r. Biuro (...)zwróciło się o wyjaśnienia do Urzędu Wojewódzkiego w K., Wydział (...). Natomiast Urząd Wojewódzki w K. pismem z dnia 14 października 1998 r. przekazał sprawę do rozpatrzenia Urzędowi Rejonowemu w O., o czym poinformowana została powódka. W odpowiedzi kierownik Oddziału (...)w O. pismem z dnia 28 października 1998 r. udzielił wyjaśnień i przesłał kserokopię mapy katastralnej, martykuły katastralnej, kserokopię mapy ewidencyjnej, wyciąg z operatu dochodzeniowego przed założeniem ewidencji gruntów wsi O., z których wynikało jakie numery działek ewidencyjnych objęte były księgami wieczystymi Skarbu Państwa o numerach (...), (...) i (...). Poza tym urząd rejonowy przekazał aktualne wypisy z ewidencji gruntów, z których wynikało, że cała powierzchnia przejęta na własność Skarbu Państwa od A. i G. M. (1) została rozdysponowana pomiędzy: D. M., właścicielkę 5,12 ha, małżonków C. i M. K. (2), właścicieli 3,04 ha, C. J., właściciela 1,48 ha, które nabył aktem notarialnym w 1938 r. od G. M. (1) oraz Gminę i Miasto O., właściciela 0,49 ha. Urząd Wojewódzki w K., Wydział (...)odebrał owe pismo w dniu 4 listopada 1998 r. Biuro (...) ponownie pismem z dnia 27 listopada 1998 r. zwróciło się do Urzędu Wojewódzkiego w K., Wydział (...)o zajęcie konkretnego stanowiska na jakiej podstawie przyjęto, że A. i G. M. (1) byli narodowości niemieckiej.

Dowód: zeznania powódki – od 00:11:37 do 00:13:22 nagrania z rozprawy k. 208, zeznania M. K. (1) przesłuchanej w miejsce strony pozwanej – od 01:00:10 do 01:01:21 nagrania z rozprawy k. 208, zeznania świadka D. F. – od 00:21:50 do 00:22:42 nagrania z rozprawy k. 184, pismo z dnia 27.11.1998 r. – k. 79, pismo powódki z dnia 24.09.1998 r. – k. 133- 137, dokumenty – koperta k. 155.

Ojciec powódki do chwili swojej śmierci w 2000 r. nie podjął żadnych działań na drodze postępowania sądowego.

Dowód: zeznania powódki – do 00:28:17 do 00:30:30 nagrania z rozprawy k. 174, od 00:02:43 do 00:03:50 nagrania z rozprawy k. 208.

Powódka w 2007 r. podjęła starania o zwrot ziemi położonej w miejscowości O. należącej do jej poprzedników prawnych. Powódka wówczas zaczęła szukać dokumentów tych działek i znalazła m.in. zaświadczenia dotyczące przejścia na cele reformy rolnej.

Dowód: zeznania powódki – od 00:29:01 do 00:31:48, od 00:37:42 do 00:41:36 nagrania z rozprawy k. 208, zeznania świadka D. F. – od 00:13:04 do 00:17:51 nagrania z rozprawy k. 184.

Postanowieniem z dnia 11 grudnia 2008 r., sygn. akt I Ns 247/08, Sąd Rejonowy w Ostrzeszowie stwierdził, że spadek po A. M. (dziadku powódki), zmarłym dnia 11 września 1939 r. w O., ostatnio zamieszkałym w O., na podstawie ustawy nabyli:

- żona G. M. (2) z domu H. w 1/4 (4/16) części
- oraz ich dzieci: E. M. (1), E. M. (1), Z. M. i H. G., w 3/16 części każdy.

Nadto Sąd Rejonowy w Ostrzeszowie stwierdził, że spadek po G. M. (2) z domu H. (babci powódki), zmarłej dnia 30 kwietnia 1978 r. w B., ostatnio zamieszkałej w B., na podstawie ustawy nabyli:

- dzieci: E. M. (1), syn A. i G., E. M., syn A. i G., Z. M., syn A. i G. w 1/4 (2/8) części każdy,
- wnuki I. G., córka W. i H. oraz E. L., córka W. i H. w 1/8 części każda.

Poza tym Sąd stwierdził, że spadek po E. M. (1) (ojcu powódki), synu A. i G., zmarłym dnia 14 kwietnia 2000 r. w R., ostatnio zamieszkałym w R., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 19 kwietnia 1999 r., otwartego i ogłoszonego przez Sąd Rejonowy w Ostrzeszowie w dniu 16 maja 2000 r. w sprawie I Ns 202/00 nabyli: M. F., córka E. i L. oraz D. F., syn A., do wspólności majątkowej małżeńskiej, w całości. Nie było działu spadku.

Dowód: zeznania powódki – do 00:15:03 do 00:17:15, od 00:18:28 do 00:24:53 nagrania z rozprawy k. 174, od 00:02:43 do 00:05:57, od 00:31:48 do 00:33:48 nagrania z rozprawy k. 208, postanowienie z dnia 11.12.2008 r. – k. 24.

Pismem z dnia 10 lipca 2013 r. M. F. wniosła o wydanie decyzji stwierdzającej, że nieruchomości położone we wsi O., w powiecie (...), zapisane w księgach wieczystych KW O. nr (...), (...)i (...), stanowiące były własność A. i G. M. (1) nie podpadają pod działanie art. 2 ust. 1 lit b) dekretu (...)z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Postanowieniem z dnia 17 lipca 2013 r., znak (...) Wojewoda (...) orzekł o zwrocie powyższego podania z dnia 10 lipca 2013 r. Postanowieniem z dnia 23 sierpnia 2013 r., w sprawie (...), Minister (...)po rozpatrzeniu zażalenia M. F. na powyższe postanowienie Wojewody (...) z dnia 17 lipca 2013 r. utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie. M. F. wniosła skargę do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. za pośrednictwem Ministra (...). Wyrokiem z dnia 13 maja 2014 r., w sprawie I SA/Wa 2530/13, Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. oddalił skargę.

Dowód: zeznania powódki - od 00:27:40 do 00:29:01, od 00:34:29 do 00:37:42, od 00:41:36 do 00:42:52 nagrania z rozprawy k. 208, postanowienie z dnia 23.08.2013 r. – k. 83- 85, wydruk z centralnej bazy orzeczeń sądów administracyjnych – k. 86.

Powódka M. F. ma 66 lat, posiada wykształcenie średnie i zamieszkuje w miejscowości R. wraz z mężem D. F., obywatelem słowackim. Wymienieni są małżeństwem od 1977 r. Po zawarciu związku małżeńskiego mieszkali na terenie byłej Czechosłowacji. W 1978 r. przeprowadzili się do Polski i zamieszkali w R. wraz z ojcem powódki E. M. (1). Powódka jest współwłaścicielką nieruchomości rolnej o powierzchni 2,30 ha, zabudowanej budynkiem mieszkalnym. Powódka utrzymuje się z emerytury w kwocie 1.228,03 zł netto miesięcznie oraz ze świadczenia emerytalnego w kwocie 656 koron czeskich, tj. na dzień orzekania około 106 zł miesięcznie (1CZK = 0,1621 z dnia 31 maja 2016 r.). W 2014 r. powódka osiągnęła dochód wysokości 18.212,29 zł z tytułu emerytury i innych źródeł. Obecnie mąż powódki, który w Polsce przebywa na podstawie karty stałego pobytu, nie pracuje i utrzymują się z osiągniętych przez nią dochodów. Powódka utrzymuje kontakt z rodziną z N..

Dowód: zeznania powódki – od 00:15:03 do 00:17:15, od 00:36:01 do 00:37:18 nagrania z rozprawy k. 174, od 00:02:43 do 00:03:30 nagrania z rozprawy k. 208, od 00:13:22 do 00:17:26 nagrania z rozprawy k. 208, zeznania świadka D. F. – od 00:11:33 do 00:16:50 nagrania z rozprawy k. 184, decyzja ZUS – k. 92- 95, przekaz pocztowy zagraniczny emerytalno- rentowy– k. 96, zeznanie podatkowe powódki – k. 97- 100.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie powołanych wyżej dowodów, których wiarygodność nie wzbudziła w tym zakresie wątpliwości Sądu.

Sąd zważył, co następuje:

W niniejszej sprawie powódka M. F. domagała się zasądzenia na swoją rzecz odszkodowania w wysokości 475.392 zł z tytułu bezprawnego przejęcia przez Skarb Państwa własności nieruchomości położonych w miejscowości O., o powierzchni 6,50,20 ha, zapisanych w dawnej księdze wieczystej Kw. O. wykaz (...)– dc. Kw nr (...), o powierzchni 1,48,70 ha, zapisanych w dawnej księdze wieczystej Kw. O. wykaz (...)– dc. Kw nr (...), o powierzchni 1,92,80 ha, zapisanych w dawnej księdze wieczystej Kw. O. wykaz (...) – dc. Kw nr (...).

W przedmiotowej sprawie powódka M. F. wykazała, zgodnie z art. 6 k.c., że nieruchomości położone w miejscowości O. (obecnie powiat (...), województwo (...)), o łącznej powierzchni 9,917 ha, zapisane w dawnych księgach wieczystych Kw. O. wykaz (...) – dc. Kw nr (...), Kw. O. wykaz (...) – dc. Kw nr (...), Kw. O. wykaz (...) – dc. Kw nr (...) zostały z mocy prawa przejęte na rzecz Skarbu Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 pkt b Dekretu Polskiego (...)z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. z 1945 r., Nr 3, poz. 13) i przeznaczone na cele reformy rolnej. Świadczy o tym wpis prawa własności na rzecz Skarbu Państwa w księgach wieczystych przedmiotowych nieruchomości dokonany na podstawie trzech zaświadczeń Starosty Powiatowego (...) z dnia 5 sierpnia 1948 r. wydanych na podstawie art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 8 sierpnia 1946 r. o wpisywaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej (Dz.U. z 1946 r. Nr 39, poz. 233) i na zasadzie § 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 30 kwietnia 1947 r. w sprawie przekazania starostom czynności, dotyczących wpisywania w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej (Dz.U. z 1947 r. Nr 41, poz. 200).

Powódka twierdziła, że nie było podstaw do zastosowania normy prawnej, która legła u podstaw przejęcia w/w nieruchomości, ponieważ jej dziadkowie, G. M. (1) i A. M., ówcześni właściciele powyższych nieruchomości, nie byli obywatelami Rzeszy Niemieckiej, nie- Polakami ani też obywatelami polskimi narodowości niemieckiej (art. 2 ust. 1 pkt b Dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej).

W pierwszej kolejności Sąd rozważył podniesiony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia.

W nauce prawa i judykaturze ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym przesłanką powstania roszczenia odszkodowawczego z czynu niedozwolonego jest kumulatywne zaistnienie trzech przesłanek: szkody, zdarzenia, z którym ustawa wiąże obowiązek odszkodowawczy oraz związku przyczynowego pomiędzy tym zdarzeniem a szkodą.

Odnosząc powyższe do okoliczności niniejszej sprawy należy stwierdzić, że źródła szkody nie można upatrywać w wydaniu zaświadczenia z dnia 5 sierpnia 1948 r. stwierdzającego, że przedmiotowa nieruchomość została przejęta na rzecz Skarbu Państwa. Podobnie za takie zdarzenie nie może być uznane dokonanie przez sąd wpisu prawa własności w księdze wieczystej na rzecz Skarbu Państwa ani faktyczne odebranie nieruchomości, nie spowodowało jeszcze utraty własności przez właściciela, a jedynie utratę posiadania. Utrata własności może nastąpić w drodze czynności cywilnoprawnych lub decyzji administracyjnej (np. wywłaszczenia), a to bezspornie nie miało miejsca. Właściciel nieruchomości mógł zatem wystąpić z roszczeniem windykacyjnym, które przedawnieniu nie ulega. Odebranie władztwa w trybie wykonywania przepisów dekretu o reformie rolnej nie wyklucza bowiem, w wyjątkowych wypadkach, udzielenia właścicielom lub ich następcom prawnym ochrony w procesie windykacyjnym, gdyby okazało się, że nieruchomość została odebrana wbrew przepisom dekretu lub nie została następnie rozdysponowana zgodnie z celami wymienionymi w art. 1 ust. 2 dekretu i po przejęciu przez Państwo nie stała się własnością innych osób fizycznych lub prawnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2003 r., III CKN 1492/00). Dopiero bowiem rozdysponowanie nieruchomością na rzecz innych osób w taki sposób, że stały się właścicielami, powodowało utratę roszczenia windykacyjnego, i dopiero od tej chwili stało się możliwe wystąpienie z roszczeniem odszkodowawczym

Zatem za zdarzenie wyrządzające szkodę uznać należy z pewnością rozporządzenie przedmiotową nieruchomością położoną w O. o łącznej powierzchni 0,68 ha przez Skarb Państwa na rzecz B. M. pozostającej w ustawowej wspólności majątkowej z mężem S. M. przez zawarcie umowy sprzedaży w dniu 19 grudnia 1984 r. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2004 r., IV CK 459/02). Zdarzenie to określało odmiennie tytuł własności i w konsekwencji pozbawiało tego prawa dotychczasowego właściciela doprowadzając do powstania szkody w jego prawnie chronionych dobrach majątkowych od dnia 19 grudnia 1984 r.

Należy jednak zauważyć, iż powódka nie wykazała w jakich okolicznościach i kiedy zbył Skarb Państwa pozostałe nieruchomości, o powierzchni 9,237 ha skoro jak wykazało postępowanie dowodowe na dzień 27 października 1998 r. inne osoby trzecie dysponowały pozostałymi nieruchomościami będącymi przedmiotem postępowania w sprawie. Z uwagi na podniesione wyżej niewykazanie przez powódkę kiedy i na rzecz kogo to nastąpiło, kto w chwili obecnej jest właścicielem przedmiotowych nieruchomości, uwzględniając brak wskazania konkretnych działek ewidencyjnych uprzednich i obecnych, a zwłaszcza czy są one tożsame, istnieje praktyczna niemożność ustalenia chwili wyrządzenia ewentualnej szkody, która winna pokrywać się z chwilą rozporządzenia przedmiotową nieruchomością przez Skarb Państwa na rzecz osoby trzeciej. W konsekwencji braku możliwości ustalenia, kiedy szkoda została wyrządzona, brak jest możliwości ustalenia, od kiedy należy liczyć termin przedawnienia ewentualnego roszczenia powódki oraz jakie przepisy należy w tym wypadku zastosować (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2007 r., IV CSK 280/07). Stosownie bowiem do treści art. XXVI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.) do stosunków prawnych powstałych przed wejściem w życie kodeksu cywilnego stosuje się prawo dotychczasowe, chyba że przepisy dalsze stanowią inaczej.

W realiach niniejszej sprawy gdyby uznać, że ewentualne rozporządzenie przedmiotową nieruchomością, to jest jej większą powierzchnią (częścią) nastąpiło przed wejściem w życie obecnie obowiązującego kodeksu cywilnego z 1964 r., tj. przed dniem 1 stycznia 1965 r. to wówczas podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa nie mogłyby stanowić przepisy kodeksu cywilnego, w tym art. 417 k.c. z uwag na treść wyżej opisanego art. XXVI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny.

Do tego czasu – 1 stycznia 1965 r. - obowiązywał art. 145 k.z., który jak przyjmowało się powszechnie nie miał zastosowania w sytuacji, gdy szkoda wynikła z działalności funkcjonariuszy państwowych o charakterze władcym. Dopiero ustawa z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych (Dz.U. Nr 54, poz. 243), która weszła w życie z dniem 28 listopada 1956 r. przyjęła (art. 1 i 3), że Państwo ponosi odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych przy wykonywaniu powierzonej mu czynności na podstawie przepisów prawa cywilnego. Przewidziany w artykule 6 tej ustawy, który nie został uchylony przez ustawę z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny, roczny termin do dochodzenia roszczeń przeciwko Państwu miał charakter terminu zawitego. Według zaś art. XIII ustawy z dnia

23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające kodeks cywilny ilekroć w nieuchylonych przepisach prawa cywilnego przewidziane są terminy, z których upływem ustawa wyłącza dochodzenie roszczeń (terminy zawite), uważa się je od dnia wejścia w życie kodeksu cywilnego za terminy przedawnienia. W taki sposób dotychczasowe terminy przedawnienia i terminy prekluzyjne służące dochodzeniu roszczeń stały się terminami przedawnienia w rozumieniu kodeksu cywilnego.

Przepis art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15 listopada 1956 r., jako przepis szczególny określający przedawnienie roszczeń, dotyczył zdarzeń powstałych przed 31 grudnia 1956 r. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1996 r., III CZP 76/96). Wyłączał on ocenę przedawnienia na podstawie innych przepisów. Jego treść nie pozwalała też na przyjęcie, że przewidziany w nim termin jest dłuższy, aniżeli jeden rok (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 sierpnia 2006 r., IV CSK 120/06).

Obiektywnie istniejąca pod rządem władz komunistycznych niemożność dochodzenia od Państwa odszkodowania za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych, związane z realizacją dekretu (...) Komitetu (...) z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej, powodująca skutki zbliżone do stanu zawieszenia wymiaru sprawiedliwości sprawiła, że należy uznać, iż po stronie powódki i jej poprzedników prawnych istniała przeszkoda w dochodzeniu roszczeń, która ustała najpóźniej z dniem 4 czerwca 1989 r., tj. z dniem pierwszych demokratycznych wyborów do parlamentu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2001 r., I CKN 1151/00). Zgodnie z art. XXXV pkt 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Przepisy wprowadzające kodeks cywilny do skutków zmian umożliwiających ponowny bieg terminu przedawnienia, stosuje się art. 124 § 1 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2007 r., IV CSK 280/07).

W przedmiotowej sprawie ze względu na uwarunkowania polityczne uzasadnione jest przyjęcie, że bieg przedawnienia uległ zawieszeniu do 4 czerwca 1989 r. Wniesienie powództwa dopiero w dniu 7 lipca 2015 r., wskazuje, że nawet przy przyjęciu koncepcji zawieszenia biegu przedawnienia roszczenie powódki jest przedawnione najpóźniej z dniem 5 czerwca 1990 r. w odniesieniu do zdarzeń zaistniałych pod rządami ustawy z dnia 15 listopada 1956 r. o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych, który przewiduje roczny termin przedawnienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2007 r., I CSK 213/07). Natomiast co do zdarzeń zaistniałych w okresie obowiązywania ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. kodeks cywilny (umowa sprzedaży części nieruchomości poprzedników prawnych powódki w dniu 19 grudnia 1984) roszczenie powódki, nawet przy przyjęciu najkorzystniejszego dla niej dziesięcioletniego terminu przedawnienia, jest przedawnione najpóźniej w dniu 5 czerwca 1999 r. (art. 442 § 1 zd. 2 k.c.).

Uchylenie przez ustawę z dnia 28 lipca 1990 r. (Dz.U. Nr 55, poz. 321) art. 117 § 3 k.c. spowodowało, że sąd może nie uwzględnić upływu przedawnienia, jednak dotyczy to jedynie sytuacji całkowicie wyjątkowej, gdy zarzut przedawnienia, jako sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, stanowi nadużycie prawa. Z tej przyczyny dla oceny, czy podniesiony zarzut nie nosi znamion nadużycia prawa, konieczne jest rozważenie charakteru dochodzonego roszczenia, przyczyn opóźnienia i jego nadmierności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2003 r., I CKN 204/01; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1993 r., III CZP 8/93; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2011 r., III CSK 100/11).

Zastosowanie art. 5 k.c. powinno być ograniczone do wypadków szczególnych, nadzwyczajnych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2011 r., III CSK 100/11; 9 lutego 2000 r., III CKN 594/98; 15 września 1999 r., III CKN 338/98, 7 listopada 2003 r., V CK 399/02; 19 grudnia 2006 r., V CSK 327/06; 4 grudnia 2007 r., IV CSK 280/07).

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy powódka znacznie przekroczyła termin dochodzenia roszczenia, skoro z roszczeniem odszkodowawczym wystąpiła dopiero w dniu 7 lipca 2015 r., a przy tym nie wykazała, dlaczego zarówno ona, jak jej poprzednicy prawni na przestrzeni wielu lat nie mogli tego uczynić. Opisywane przez powódkę okoliczności w piśmie do Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 września 1998 r. o doznanych ze strony organów i funkcjonariuszy administracji publicznej wielu krzywdach i niesprawiedliwościach są gołosłowne. Powódka nie przedłożyła do akt sprawy żadnych dokumentów ani nie zawnioskowała na wyżej opisane okoliczności żadnych świadków. Nadto jej

roszczenie ma charakter roszczenia ściśle majątkowego nie związanego ze szkodami na osobie. Wskazywana przez powódkę okoliczność, że ona sama i jej ojciec E. M. (2) składali wnioski do organów administracji terytorialnej i rządowej w sprawie roszczeń związanych z przedmiotową nieruchomością, a jej ojciec nie wystąpił na drogę sądową, bowiem oczekiwał na uchwalenie przepisów reprivatyzacyjnych, nie jest wystarczające do uznania, że zachodzi szczególny przypadek nieuwzględnienia zarzutu przedawnienia roszczenia, zwłaszcza, że E. M. (2) został w 1997 r. pouczony o konieczności dochodzenia roszczeń na drodze sądowej. Należy jednak zaznaczyć, iż powódka pomimo braku uchwalenia ustaw reprivatyzacyjnych miała realną możliwość dochodzenia swoich praw na drodze sądowej i to przez długi okres czasu, co wobec braku postępów legislacyjnych winna była uczynić.

Z uwagi na powyższe powództwo podlegało oddaleniu.

Z uwagi na trudną sytuację materialną powódki oraz charakter dochodzonej sprawy, na podstawie art. 102 k.p.c., Sąd nie obciążył jej kosztami procesu.

SSO Ewa Głowacka- Andler